Šifra kandidata:

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI ROK

M 0 6 1 5 2 1 1 2

SOCIOLOGIJA

Izpitna pola 2

Sreda, 7. junij 2006 / 90 minut

Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik. Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.
Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na obrazca za ocenjevanje).

V tej izpitni poli so štirje tematski sklopi (štiri strukturirana vprašanja), od katerih si izberite **DVA**. Odgovarjajte le na vprašanja v okviru DVEH izbranih tem.

Odgovore vpisujte v prostore, ki so za to predvideni, z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pred njimi jasno označite naslov tematskega sklopa, ki ste si ga izbrali, in številko vprašanja, na katero odgovarjate (npr. Metode, vprašanje št. 1). Pišite čitljivo. **Rešitev v izpitni poli ni dovoljeno zapisovati z navadnim svinčnikom.**

Število točk, ki jih lahko dobite, je navedeno ob vprašanjih v izpitni poli.

Vsako nalogo skrbno preberite in premislite. Poskušajte odgovoriti na vsa vprašanja. Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 20 strani, od tega 1 prazno.

© RIC 2006

Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia Scientia Est Potentia

PRAZNA STRAN

Obrnite list.

1. DELO IN PROSTI ČAS

Vir A

Brezposelnost je značilnost industrijskih družb. V tradicionalnih družbah ne obstaja, ker ne obstaja niti koncept zaposlitve.
V industrijski družbi imata zaposlenost in brezposelnost velik vpliv. Delo je potrebno zaradi zaslužka, če pa ga ni, nastane problem preživetja. Ker za ta problem ni dovolj dobrih rešitev, povzroča razmeroma veliko družbenih in individualnih problemov. Na družbeni ravni visoka brezposelnost pomeni, da človeški viri ostajajo neizkoriščeni. Brezposelni bi lahko proizvajali blago ali storitve, a za to nimajo priložnosti. Prav tako ne plačujejo davkov in potrebujejo razmeroma veliko državne oziroma socialne pomoči.

(Curry, T. et al. (1997): Sociology for the twenty-first century. Prentice-Hall, New Jersey, str. 375)

Vir B

Senat razsodišča zdravniške zbornice je imel priložnost, da se je odločal med štirimi ukrepi: kolegialnim priporočilom, javnim opominom, začasnim in trajnim odvzemom licence. Sledil je predlogu tožilca zbornice, in se odločil za izrek javnega opomina. Pri tem je upošteval, da v obravnavanem primeru ugotovljena kršitev ni bila v vzročni zvezi s smrtjo bolnice. Odbor za strokovno-medicinska vprašanja zdravniške zbornice je namreč že pred tem ugotovil, da nedopustna zakasnitev izvida ni vplivala na izid bolezni, pač pa na potek zdravljenja, saj bolnica ni prejemala dodatne imunoterapije.

(Zupanič, M. (2005): *Javni opomin celjskemu patologu.* Delo, 10. 10. 2005, str. 2)

Vir C

Kibernetske kavbojke so le eden od primerov *mass customization.* Množična proizvodnja, prilagojena posameznemu kupcu, se mnogim strokovnjakom zdi pomemben trend porabniške družbe v novem tisočletju …. Danes se zdi, da Fordovemu načelu bije zadnja ura. *Mass customization* bo v 21. stoletju tako pomembna, kot je bila v 20. stoletju množična proizvodnja.

(Die Zeit, *Samo za vas* (2003), povzeto po Delo, SP, 26. 7. 2003, str. 27)

Vprašanja:

1. Opredelite brezposelnost po metodi ILO.

(1 točka)

2. Navedite in kratko predstavite dve različni obliki brezposelnosti.

(3 točke)

3. Vir A predstavlja nekaj družbenih vidikov brezposelnosti. Kakšne posledice ima brezposelnost za življenje posameznika? Navedite in kratko pojasnite dve.

(2 točki)

4. Profesije imajo svojo posebno profesionalno kulturo. Predstavite njene značilnosti. Pomagajte si z virom B.

(2 točki)

5. Poleg profesionalne etike ločujejo poklice in profesije še druge razlike. Utemeljite ločevanje med poklici in profesijami z dvema argumentoma.

(3 točke)

6. Katera tehnologija, predstavljena v viru C, naj bi v 21. stoletju prevladala v množični proizvodnji? Navedite jo in kratko predstavite dve njeni značilnosti.

(2,5 točke)

7. Analizirajte vpliv razvoja tehnologije na poklicno in izobrazbeno strukturo zaposlenih. V analizo vključite vsaj dva vidika medsebojne povezanosti.

(4 točke)

2. DRUŽBENA MOČ IN OBLAST

Vir A

Kot je dokazoval Harold Lasswell, v vsaki družbi politika določa, »kdo dobi kaj, kdaj in kako«. Različne družbe izoblikujejo svoje lastne politične institucije, toda povsod je temelj politike boj za moč.

(Kornblum, W. (1997): Sociology in a Changing World, Harcourt Brace&Company, Orlando, str. 604)

Vir B

Komunistične režime bi tako lahko uvrstili v kategorijo enostrankarskih avtoritarnih režimov. To pa ne izključuje variacij med njimi. Tako je šlo v prvem obdobju (do Stalinove smrti) za totalitarno ureditev, ki je pomenila popoln nadzor partije nad celotno družbo ob izredno visoki stopnji represivnosti. Kasneje je prišlo do delnega zmanjšanja obsega partijskega nadzora nad družbo in represije državnih institucij nasproti tistim, ki se niso hoteli podrediti državno-partijskemu diktatu …

(Tomšič, M. (2003): Dejavniki stabilizacije demokracije v državah srednje in vzhodne Evrope, Družboslovne razprave, št. 44/2003, str. 46)

Vir C

Pluralisti dokazujejo, da se interesi vsake skupine v nekem časovnem obdobju odrazijo v vladnih odločitvah, vendar zaradi razlik v družbi ni mogoče, da bi država vsakič ustregla vsakomur. Po besedah Raymonda Arona »vladanje postane stvar kompromisa«.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 516)

Vprašanja

1. V viru A je predstavljena ena od opredelitev politike. Na kratko razložite še drugo možno opredelitev politike.

   (2 točki)

2. Kaj je po Webru (družbena) moč?

   (2 točki)

3. Med katerima oblikama moči navadno razlikujemo v sociologiji? Navedite ju in pojasnite razliko med njima.

   (4 točke)

4. Razložite pojem »avtoritarni režim«, ki je omenjen v viru B. V razlago vključite štiri značilnosti.

   (4 točke)

5. Za katere politične »režime« oziroma sisteme naj bi veljale trditve pluralistov, omenjene v viru C?

   (1 točka)

6. Kateri mehanizmi posameznikom in skupinam omogočajo izražanje njihovih interesov? Navedite in na kratko razložite dva.

   (2 točki)

7. Katere teorije izrecno nasprotujejo pluralističnemu pristopu in zakaj?

   (2,5 točke)

3. RELIGIJA

Vir A

Na dlani je, da že v nemški besedi "Beruf "(poklic), in nemara še očitneje v angleški "calling", prizvanja religiozna predstava o nalogi, ki jo je naložil Bog...vrednotenje izpolnjevanja dolžnosti v posvetnih poklicih kot najvišje vsebine, ki jo sploh lahko priznava nravstveno samoudejanjenje....V pojmu "poklica" prihaja torej do izraza tista osrednja dogma vseh protestantskih denominacij, ki zavrača katoliško ločevanje krščanskih nravstvenih zapovedi na "praecepta" in "consilia" in ki za edino sredstvo za Bogu všečno življenje nima preseganja posvetne nravnosti z meniško askezo, marveč pozna izključno samo izpolnjevanje posvetnih dolžnosti, kakor se te porajajo iz življenjskega položaja slehernega posameznika, izpolnjevanje, ki tako dejansko postaja njegov "poklic".

(Weber, M. (1988): Protestantska etika in duh kapitalizma, ŠKUC, Ljubljana, str. 66, 72)

Vir B

Na kulturnem področju prinese modernizacija »zmanjšanje pomena magičnih in religioznih verovanj, mitov, vrednot in norm ter njihovo zamenjavo z idejami in pravili, ki jih legitimizirajo »tuzemski« ali »posvetni« argumenti in premisleki«.

(Sztompka, P. (1993): The sociology of Social Change, Blacwells, Oxford, str. 76)

Vir C

Izjave o vernosti prebivalcev Slovenije, 1968-1998

	1968	**1973**	**1978**	**1983**	**1988**	**1993**	**1998**
–verni	67,8	66,4	45,3	47,7	56,3	60,8	64,7
–neverni	29,6	29,8	42,8	38,6	30,7	21,2	25,8
–neopredeljeni	2,6	10,8	11,9	13,7	13,0	15,9	9,6
v %	100. 2475	100 2098	100 2064	100 2067	100 2075	100 1044	100 1018

Obiskovalci cerkvenih obredov med prebivalci Slovenije, 1968-1998

	1968	**1973**	**1978**	**1983**	**1988**	**1993**	**1998**
– redno (1x tedensko ali več)	21,7	17,7	11,8	11,0	12,4	13,0	13,9
– priložnostno (manj kot 1x tedensko)	37,2	38,5	33,8	38,4	44,3	44,1	45,8
– ne obiskujejo – drugi	41,1	43,8	54,4	50,6	43,3	38,2	40,4
v %	100. 2475	100 2098	100 2064	100 2067	100 2075	100 1044	100 1018

(Toš, N., in drugi: Podobe o cerkvi in religiji (na Slovenskem v 90-ih), FDV – IDV, Ljubljana, str. 166, 167)

Vprašanja:

1. Kako je po Webrovih ugotovitvah protestantizem vplival na nastanek evropskega kapitalizma? Pomagajte si z virom A.

(4 točke)

2. Kako sociološko imenujemo proces, ki je predstavljen v viru B? Na kratko predstavite tri značilnosti oziroma vidike tega procesa.

(4 točke)

3. Opredelite verski fundamentalizem v modernih družbah.

(2,5 točke)

4. Pojasnite razliko med krščanskim in islamskim fundamentalizmom.

(2 točki)

5. Navedite enega od pojavov revitalizacije religije.

(1 točka)

6. S pomočjo vira C ugotovite, katere trende razkrivajo longitudinalne raziskave religioznosti in obiskovanja verskih obredov v Sloveniji.

(2 točki)

7. Ali slovenske raziskave religioznosti razkrivajo razlike v stopnji religioznosti med moškimi in ženskami in med pripadniki različnih družbenih slojev?

(2 točki)

4. ŠOLA

Vir A

V mnogih izobraževalnih institucijah pa vladajo rituali, pravila, predpisi in disciplinski sistemi, ki javno deklariranim, znanstveno- in demokratično-političnim izobraževalnim ciljem bolj ali manj nasprotujejo ... Prisotno je stalno poudarjanje hierarhije in razlik med učitelji in učenci, poenotenje določenih pozdravnih ritualov in uresničevanje predpisov glede oblačenja itd. Vse te norme so deloma sprte z načeli strpnosti, kulturne in jezikovne raznolikosti, socialne in spolne egalitarnosti.

(Wakounig, V. (2004): Skriti kurikulum - senca javnega kurikuluma, Sodobna pedagogika 2/2004, str. 9)

Vir B

Jezik je tudi ključ do učnega uspeha otroka. Od obvladovanja jezika večine je zelo odvisna prihodnost otrokovega razvoja, njegovega šolskega dela in uveljavljanja v širšem prostoru. Brez dobro osvojenega jezika ni mogoče vzpostaviti sporazumevanja, brez tega pa ni možna niti participacija. Zato ni vseeno, ali je otrokovo družinsko okolje revno, ali se uporablja le narečje, jezik manjšine, ali pa se v družini govori v »šolskem« (knjižnem) jeziku.

(Resman, M. (2003): Interkulturna vzgoja in svetovanje, Sodobna pedagogika 1/2003, str.66)

Vprašanja:

1. Opredelite pojem šole.

(2 točki)

2. Kdaj pride do ekspanzije šolstva in katere družbene okoliščine jo omogočijo? Navedite in na kratko pojasnite dve družbeni okoliščini.

(3,5 točke)

3. Pojasnite pojem šolski kurikulum ter poimenujte in izpostavite razliko med dvema oblikama kurikuluma, ki sta značilni za šolo. Pomagajte si z virom A.

(4 točke)

4. Pojasnite, kako različna družinska okolja (slojevska pripadnost) vplivajo na različne jezikovne sposobnosti otroka in s tem na uspešnost v šoli. Pomagajte si z virom B.

(3 točke)

5. Vir B govori o pomenu družinskega okolja (slojevske pripadnosti) za šolsko uspešnost. Navedite še dve determinanti pripisanega družbenega statusa, ki vplivata na uspešnost v šoli in eno na kratko pojasnite.

(2 točki)

6. Pojasnite protislovnost družbene vloge šole.

(3 točke)